

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Novos datos sobre a distribución da Toupa de Río (*Galemys pyrenaicus*) na cunca do río Ulla

A partires do análise de excrementos de lontra (*Lutra lutra*) e visón americano (*Neovison vison*)

Rafael Romero Suances
2012

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Novos datos sobre a distribución da Toupa de Río (*Galemys pyrenaicus*) na cunca do río Ulla

A partires do análise de excrementos de lontra (*Lutra lutra*) e visón americano (*Neovison vison*)

Rafael Romero Suances
Ano 2012

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

1. Introducción e antecedentes

Segundo recentes sondaxes levadas a cabo, as poboacións da toupa do río (*Galemys pyrenaicus*) de Galicia poderían estar restrinxidas a unhas poucas cuncas do terzo leste e da metade meridional, sendo moi escasa ou inexistente no resto do territorio (González-Esteban e Alonso 2009). Por outra parte algúns traballos levados a cabo mediante análise de excrementos de lontra atoparon restos de toupa de río en cuncas repartidas por todo o territorio (Romero 2010 e 2011, Schmalenberger *et al.* 2009), pondo de manifesto a utilidade desta técnica para a detección da presenza da especie.

A recollida de información sobre a presenza desta especie en Galicia ten unha importancia moi grande o se trataren dun endemismo ibérico cujas poboacións parecen estar en regresión en gran parte da península Ibérica (GALEMIA 2010a, 2010b). Actualmente está catalogado a nivel nacional como DE INTERÉS ESPECIAL, segundo as categorías de ameaza da UICN. En Galicia está incluído no *Catálogo Galego de Especies Ameazadas* (CGEA) como VULNERABLE.

O proxecto LIFE MARGAL ULLA posto en marcha pola Xunta de Galicia, ten entre os seu obxectivos o estudio e a recuperación das poboacións de toupa de río na cunca do Ulla. Neste contexto considerase moi valiosa a recompilación de información sobre a presenza da especie nesta cunca.

Neste documento se presentan os resultados dos análisis de excrementos de lontra (*Lutra lutra*) e visón americano (*Neovison vison*) recollidos en ríos da cunca do Ulla durante o verán do 2011. O obxectivo principal é proporcionar información sobre a localización onde se detectaron restos de toupa de río.

2. Metodoloxía

Se recollerón mostras de 12 ríos e regos pertencentes á cunca do Ulla (Táboa 1 e figura 1). En total analizáronse 51 lotes de excrementos recollidos entre o 28 de xuño e o 18 de agosto de 2011.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Río	Data	Nº lotes	Nº de excrementos				Total
			Lontra	Visón	¿?		
Boente	7 y 13 de xullo	7	34	0	0	0	34
Brandeso (Iso)	10 de agosto	2	5	0	0	0	5
Cervañiño (Deza)	11 de agosto	4	28	0	0	0	28
Furelos	6 y 7 de xullo	6	11	0	1	1	12
Iso	28 y 29 de xuño	7	8	3	2	0	13
Louro	18 de agosto	2	4	0	0	0	4
Rego de Irago (Furelos)	6 de xullo	1	19	0	0	0	19
Rego de Roxán (Pambre)	10 de agosto	1	11	0	0	0	11
Rego do Rao	10 de agosto	2	11	0	0	0	11
Santa Lucía	12 de xullo	5	15	7	0	0	22
Valga	17 y 18 de agosto	5	34	3	0	0	37
Vea	8 y 9 de agosto	7	43	2	0	0	45
Río sen especificar	Verán 2011	2	27	0	0	0	27
TOTAL		51	250	15	3		268

Táboa 1. Ríos da cunca do Ulla onde se recolleron excrementos de lontra e visón americano (¿?, excremento de especie sen identificar).

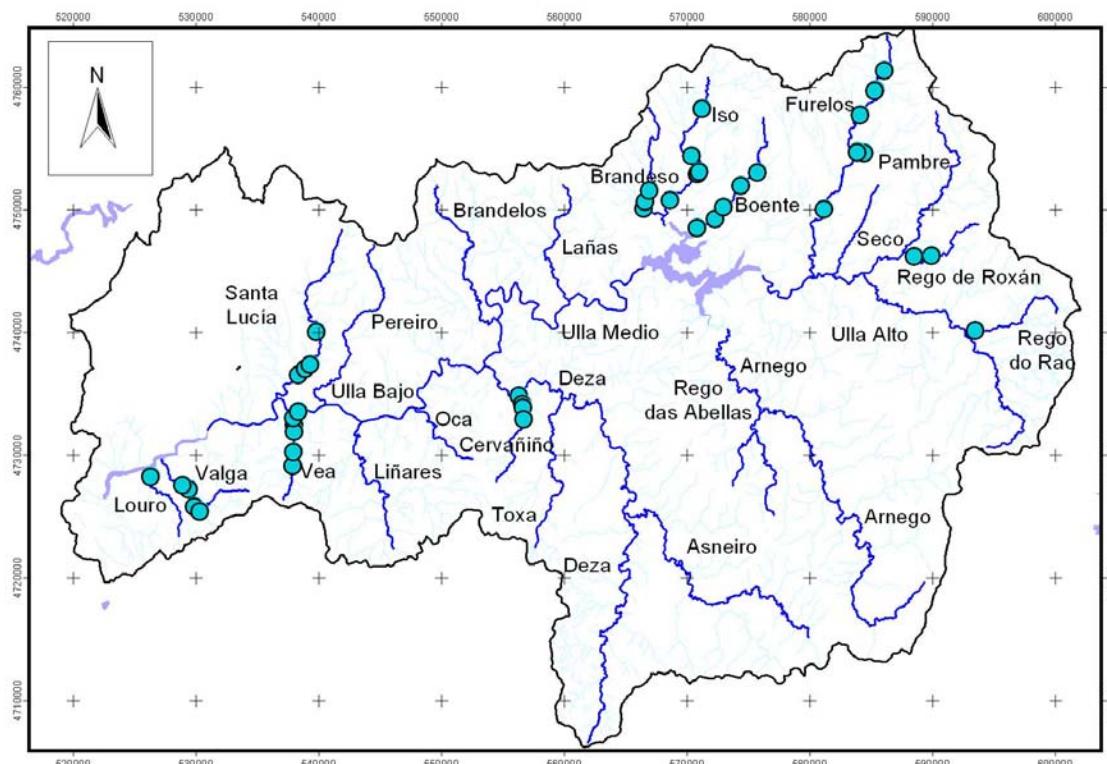

Figura 1. Área de estudio e puntos de mostraxe.

A busca de excrementos de lontra e visón americano fíxose segundo o protocolo empregado nas sondaxes de lontra feitos en España nos últimos anos (López-Martín e Jiménez 2009). Para a identificación dos excrementos de visón americano seguironse as descripcións de Dunstone (1993). Para evitar ó máximo posibles confusións con

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

outras especies de carnívoros, recolléronse unicamente aqueles que estiveran situados na mesma beira do río.

Os excrementos recollidos, unha vez etiquetados, foron conservados en lugar seco ata o seu análise no laboratorio. A identificación dos restos de toupa de río realizouse ca axuda dunha colección de comparación de pelos e osos.

3. Resultados e discusión

3.1. Distribución e tamaño das mostras

En cada un dos ríos visitados recolleuse un número variable de lotes de excrementos que oscilou entre 1 e 7, cunha media de case que 4 lotes por río.

Visitáronse uns 50 puntos de mostraxe, repartidos en 12 ríos e regos, pertencentes a 10 subcuncas do Ulla (Figura 1). En total recolléronse 268 excrementos a maioría dos cales (93%) foron de lontra (*L. lutra*), atribuíndose un 5,5% a visón americano (*N. vison*) (Táboa 1). No 1% non foi posible determinar a especie. O número medio de excrementos de lontra recollidos por río foi de case que de 20.

Río	Total	Nº de excrementos	
		n	Con <i>Galemys</i>
Boente	34	0	0,0
Brandeso (Iso)	5	1	20,0
Cervañiño (Deza)	28	8	28,6
Furelos	12	1	8,3
Iso	13	0	0,0
Louro	4	0	0,0
Rego de Irago (Furelos)	19	1	5,3
Rego de Roxán (Pamt)	11	0	0,0
Rego do Rao	11	0	0,0
Santa Lucía	22	0	0,0
Valga	37	0	0,0
Vea	45	1	2,2
Río sen especificar	27	0	0,0
TOTAL	268	12	4,5

Táboa 2. Relación de ríos visitados e número (n) e porcentaxe (%) de excrementos onde se detectaron restos de *G. pyrenaicus*.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

A porcentaxe de excrementos con presenza de *G. pyrenaicus* oscilou entre 2,2% e 29%. É de ter en conta que nalgúns dos ríos onde saíron restos de *G. pyrenaicus* contan con moi poucas mostras como é o caso do Brandeso.

Para a totalidade da área de estudio a porcentaxe de aparición de *G. pyrenaicus* é de 4,5%, cifra moi similar á media de 3,5% acadada no concxunto do resto de estudos realizados (Táboa 3).

	Área de Estudio	Sp	Tamaño de mostra		% excrementos con <i>Galemys pyrenaicus</i>
			nº excrementos	nº exc./río	
Callejo 1985	Meseta Norte	L	374	46,7	1,3
Callejo 1985	Galicia	L	1.117	14,2	7,1
Callejo 1985	Río Pereiro	L	413	-	4,3
Romero 2007	Galicia	V	133	7,3	4,5
Schmalenberger et al. 2009	Galicia	L	370	17,6	2,9
Romero 2010a	Galicia	L	71	3,9	3,4
Romero 2010b	Galicia	L/V	652	2,13	1,5
Romero 2011	Galicia	L/V	214	42,8	2,3
Romero 2012 (este estudio)	Cunca do Ulla	L/V	268	20,6	4,5
Media					3,5

Táboa 3. Porcentaxe de aparición de restos de *G. pyrenaicus* en diversos estudos sobre alimentación de lontra e visón americano (Sp. obxecto de estudio; L, lontra; V, visón).

3.2. Localización dos restos de *Galemys pyrenaicus*

Detectáronse restos de *G. pyrenaicus* en tan só 5 (38%) dos 13 ríos visitados. O caso mais salientable é o do Cervañiños, afluente do Deza, onde saíron restos de toupa de río en 8 dos excrementos recollidos. É moi probable que restos dun mesmo individuo de toupa de río poidan aparecer en varios excrementos.

Río	Subcunca	Lugar	Concello	nº exc. con <i>Galemys</i>	X	Y
Rego de Irago	Furelos	Irago de Abaixo	Toques	1	584.456	4.754.608
Furelos	Furelos	Eirexe, Paradela	Toques	1	585.343	4.759.786
Vea	Vea	Capela de San Bartoloméu	A Estrada	1	537.906	4.729.134
Brandeso	Iso	O Rial	Arzúa	1	566.497	4.750.102
Cervañiños	Deza	Desembocadura	Silleda	2	556.298	4.734.892
Cervañiños	Deza	A Bouza, Abades	Silleda	1	556.584	4.734.194
Cervañiños	Deza	Abades	Silleda	2	556.668	4.733.895
Cervañiños	Deza	Viaducto tren, Casriño, Manduas	Silleda	3	556.708	4.732.940

Táboa 4. Detalles da localización e coordenadas dos puntos onde se recolleron excrementos con restos de *G. pyrenaicus*.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

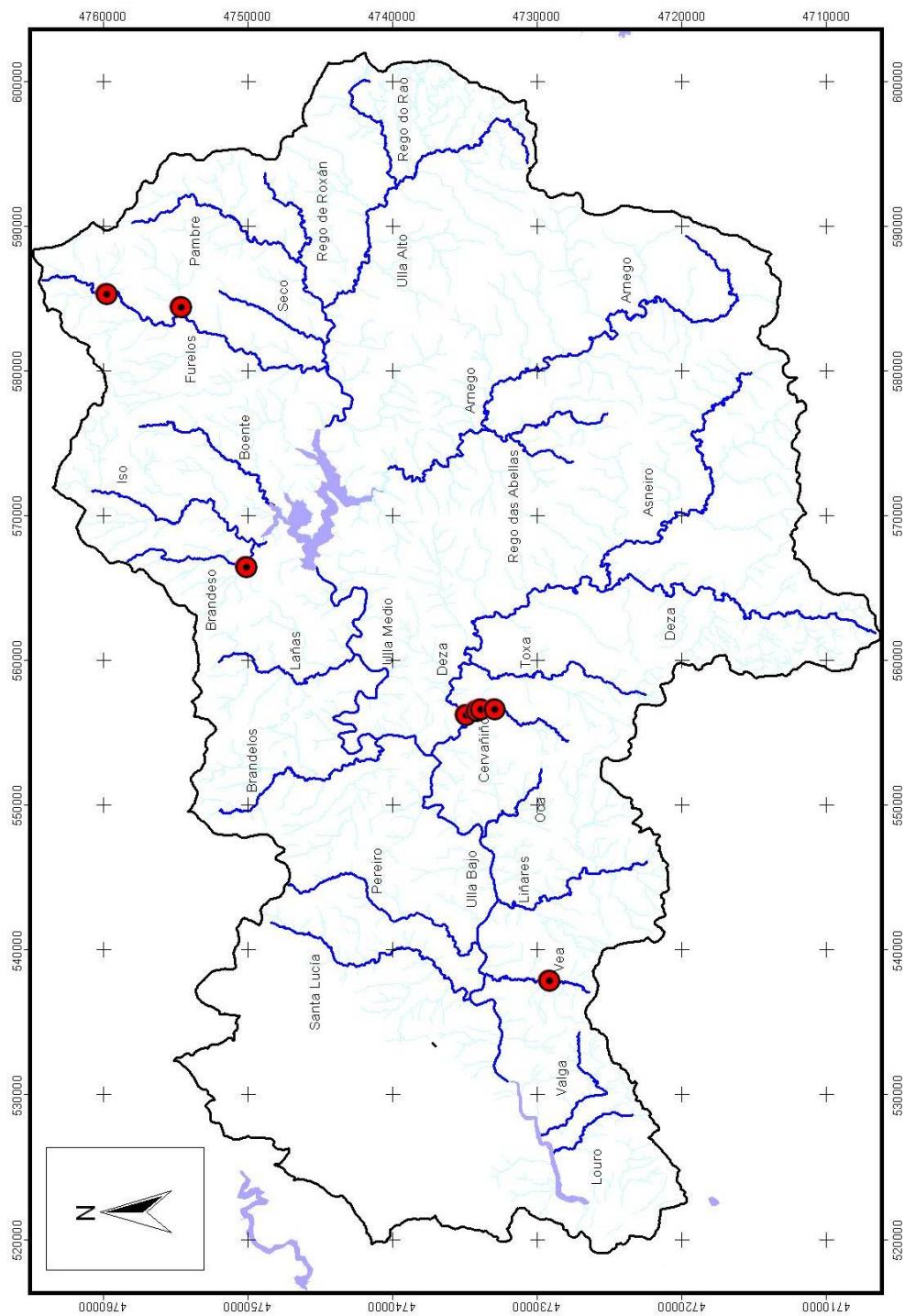

Figura 2. Localización (puntos vermellos) das mostras onde se detectaron restos de *Galemys pyrenaicus*.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Bibliografía

- Callejo, A. (1985). *Ecología trófica de la nutria (Lutra lutra) en aguas continentales de Galicia y la Meseta Norte.* Tesis Doctoral. Universidad de Santiago de Compostela.
- Dunstone, N. (1993). *The Mink.* T & AD Poyser Ltd. London.
- GALEMIA (2010a). *Diagnóstico 2010 sobre la situación actual del desmán ibérico en España.* Informe Inédito.
- GALEMIA (2010b). *La regresión de las poblaciones de desmán ibérico en España. Distribución e identificación de núcleos estables.* Informe Inédito.
- González-Esteban, J. e Alonso, P. (2009). *Plan de Conservación de Galemys pyrenaicus (E. Geoffroy, 1811).* Dirección Xeral de Conservación da Natureza. Consellería do Medio Rural, Xunta de Galicia.
- López-Martín, J. M. e Jiménez, J. (2009) (eds.). *La nutria en España. Veinte años de seguimiento de un mamífero amenazado.* SECEM, Málaga.
- Romero, R. (2007). *Estudio de la dieta del visón americano (Mustela vison) en Galicia. Posible impacto en las poblaciones de especies amenazadas y de interés especial.* Informe Inédito. Consellería de Medio Ambiente, Xunta de Galicia.
- Romero, R. (2010). *Detección de la presencia de Desmán Ibérico Galemys pyrenaicus (E. Geoffroy, 1811) en base al análisis de excrementos de nutria y visón americano en Galicia.* Asociación Galemia. Madrid.
- Schmalenberger, H., Varela, C., Arzúa, M e Pérez, M. (2009). *La prospección de excrementos de nutria y su posterior análisis como metodología para el estudio de la distribución del desmán ibérico (Galemys pyrenaicus (E. Geoffroy, 1811) en ríos Gallegos.* Xestión e Ordenación de Recursos Naturais. Informe inédito.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Anexo I

Relación de mostras recollidas

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Nº Lote	Nº Exc.	Río	Subcunca	Lugar	Data	Galemys	Coord. X	Coord. Y
1	3	Iso	Iso	A Estivada, Gato, Arzúa	28 junio 2011	0	570.858	4.752.953
2	1	Iso	Iso	A Estivada, Gato, Arzúa	28 junio 2011	0	570.864	4.752.958
3	4	Iso	Iso	A Ponte Maroxo	28 junio 2011	0	568.638	4.750.795
4	1	Iso	Iso	Gósteres O Requeixo	29 junio 2011	0	571.251	4.758.268
5	1	Iso	Iso	Gósteres O Requeixo	29 junio 2011	0	571.247	4.758.258
6	1	Iso	Iso	A Ponte de Guldris	29 junio 2011	0	570.387	4.754.419
7	2	Iso	Iso	Área recreativa	29 junio 2011	0	570.994	4.753.091
10	3	Furelos	Furelos	A Pte de Pedra A Veiga	6 julio 2011	0	583.852	4.754.735
11	1	Furelos	Furelos	A Pte de Pedra A Veiga	6 julio 2011	0	583.860	4.754.714
12	19	Rego de Irago	Furelos	Irago de Abaixo	8 julio 2011	1	584.456	4.754.608
13	5	Furelos	Furelos	Portochao, Folicheiro	6 julio 2011	0	581.185	4.750.073
14	1	Furelos	Furelos	Toques	7 julio 2011	0	584.127	4.757.738
15	1	Furelos	Furelos	Eirexe, Paradela	7 julio 2011	1	585.343	4.759.786
16	1	Furelos	Furelos	Eirexe, Paradela	7 julio 2011	0	585.305	4.759.735
17	1	Boente	Boente	Vilar da Vella	7 julio 2011	0	570.830	4.748.519
18	1	Boente	Boente	Vilar da Vella	7 julio 2011	0	570.846	4.748.532
19	6	Furelos	Furelos	As Fervenzas	7 julio 2011	0	586.074	4.761.326
20	9	Boente	Boente	Volteira, ctra gral Arzúa	7 julio 2011	0	572.283	4.749.239
21	7	Boente	Boente	Vilar	13 julio 2011	0	575.735	4.753.065
22	5	Boente	Boente	Outeiro	13 julio 2011	0	574.385	4.752.000
23	5	Boente	Boente	Pte Regada, Vilantime	13 julio 2011	0	572.954	4.750.239
24	5	Santa Lucia	Santa Lucia	Pite, Ponte Vea	2 agosto 2011	0	538.379	4.736.582
25	4	Santa Lucia	Santa Lucia	Cibrán, Romarís	2 agosto 2011	0	539.825	4.740.064
26	5	Santa Lucia	Santa Lucia	Oza, Teo	2 agosto 2011	0	538.898	4.737.061
27	6	Santa Lucia	Santa Lucia	Baamonde	2 agosto 2011	0	539.331	4.737.400
28	2	Santa Lucia	Santa Lucia	Baamonde	2 agosto 2011	0	539.320	4.737.380
29	5	Vea	Vea	Vilacriste a Fontenla	8 agosto 2011	0	538.042	4.732.516
30	2	Vea	Vea	Riba de Vea	8 agosto 2011	0	538.007	4.731.911
31	20	Vea	Vea	Vilacriste	8 agosto 2011	0	537.937	4.733.047
32	5	Vea	Vea	Capela San Bartolomeu	9 agosto 2011	1	537.906	4.729.134
33	1	Vea	Vea	Desembocadura	9 agosto 2011	0	538.342	4.733.575
34	2	Vea	Vea	Capela San Bartolomeu	9 agosto 2011	0	537.911	4.729.166
35	10	Vea	Vea	Fafian, San Xiao de Vea	9 agosto 2011	0	537.954	4.730.269
36	10	Rego do Rao	Ulla	Pte LU-221, Moreira	10 agosto 2011	0	593.456	4.740.160
37	4	Brandeso	Iso	O Rial	10 agosto 2011	1	566.497	4.750.102
37	4	Brandeso	Brandeso	O Rial	10 agosto 2011	0	566.600	4.750.672
38	1	Brandeso	Brandeso	Pastoriza A Vella	10 agosto 2011	0	566.923	4.751.560
39	11	Rego de Roxán	Pambre	Curbián, San Cibrao	10 agosto 2011	0	589.894	4.746.244
40	1	Rego de Roxán	Pambre	Pambre	10 agosto 2011	0	588.482	4.746.234
41	11	Cervaiño	Deza	Desembocadura	11 agosto 2011	1	556.298	4.734.892
42	4	Cervaiño	Deza	A Bouza	11 agosto 2011	1	556.584	4.734.194
43	7	Cervaiño	Deza	Abades	11 agosto 2011	1	556.668	4.733.895
44	6	Cervaiño	Deza	Viaducto	11 agosto 2011	1	556.708	4.732.940
47	4	Valga	Valga	San Miguel	17 agosto 2011	0	529.432	4.727.252
48	7	Valga	Valga	A Ponte Valga	17 agosto 2011	0	528.908	4.727.583
49	14	Valga	Valga	O Outeiro	17 agosto 2011	0	529.907	4.725.828
50	3	Valga	Valga	Pte pista Raxoi, Valga	18 agosto 2011	0	530.338	4.725.434
51	3	Louro	Louro	Castiñeiras	18 agosto 2011	0	526.305	4.728.330
52	9	Valga	Valga	Pte pista Raxoi, Valga	18 agosto 2011	0	530.323	4.725.423
53	1	Louro	Louro	Viaducto, Castiñeiras	18 agosto 2011	0	526.318	4.728.273

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Anexo II

Fotografías Detalle de pelos de garda

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

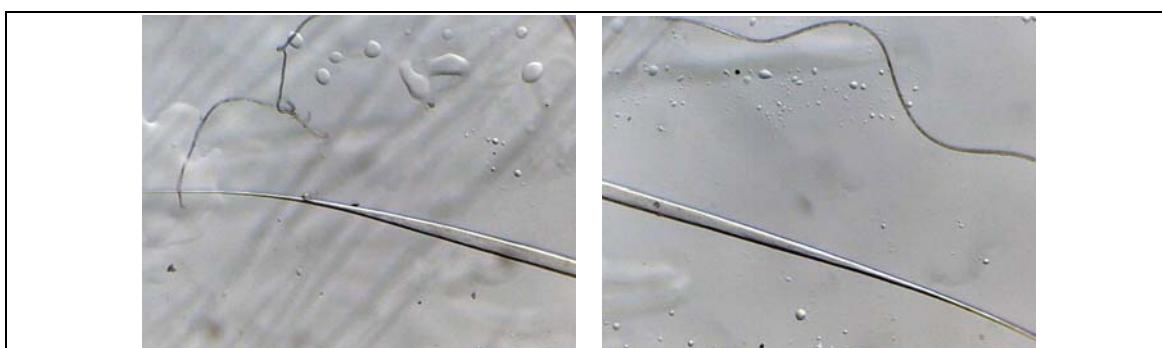

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

Fotos 1 y 2. Rego de Irago (Furelos) (Lote 12, excremento 8).

Fotos 3 y 4. Río Furelos (Lote 15, excremento 1).

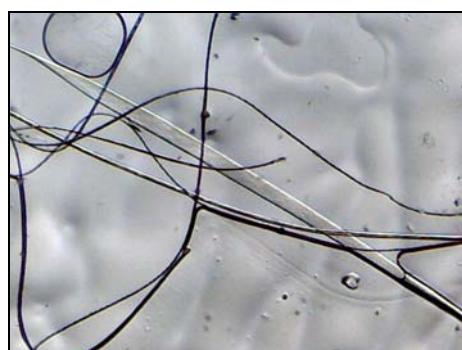

Foto 5. Río Vea (Lote 32, excremento 2).

Foto 6. Río Brandeso (Iso) (Lote 37, excremento 4).

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE,
TERRITORIO E INFRAESTRUTURAS

41-8

41-10

42-4

43-2

43-3

43-3

44-1

44-2

44-6

44-6

Foto 7 a 16. Río Cervaño (Deza) (Nº de lote-nº de excremento).

